

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Clarissimi Viri Henr. Zoesii Amersfortii, In Academia
Lovaniensi I. V. D. Et Antecessoris Commentarius In Jus
Canonicum Universum, Sive Ad Decretales Epistolas
Gregorii IX. P. M.**

Zoesius, Hendrik

Coloniae Agrippinae, 1691

Titulus XXXI. De Officio Iudicis ordinarii.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-62329](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-62329)

ditionem. Facit, quod idem sit concessum Episcopis. Innoc. in c. 5. inf. de concess. prab. & dicitur inf. de prab.

10 Quid si jus conferendi spectet ad clericos alterius provinciae? R. Nihilominus possit, quia quoad hanc rem spectandus potius beneficium locus, quam eius, ad quem spectat collatio, arg. c. 3. inf. de foro compet. Et facit, quod Episcopus suppleat negligentiam alterius externi ad quem collatio spectat, Glossa in Clem. 1. V. locum de supp. neglig. Pralat.

11 Potest itaque Legatus conferre beneficia vacantia in sua provincia, etiam devoluta ad Ordinarium ex negligentia alterius, quod cum illo concurrat, & praeveniens sit potior. Confer & spectantia ad Pont. aut etiam ad eum devoluta. Abbas ad c. pen. in 2. inf. de prob. per text. ibi. & Gl. in c. 1. h. tit. in 6. V. ampliori, non tamen eidem reservata, aut vacantia in Curia sine speciali mandato, c. licet 2. de praben. in 6. Gl. in c. 1. h. tit. in 6.

12 Est & concessum Legato reservare beneficia, praeter Cathedralia & Regularia, Collegiataeve Ecclesias, earumque dignitates maiores post Episcopos, c. pen. h. tit. in 6. Non tamen pendente una reservatione, aliam superaddit, c. 3. eod. tit. in 6. Estque huius reservationis ea conditio, quod fortiatu effectum, si durante legatione vacans sit collatum; nam si ita legatione expirat & reservatio, d. c. 3.

13 Potest & Legatus dispensare cum natis extra matrimonium, eosque restituere natalibus, ut habeantur habiles ad Ordines & beneficia, nam solet ista facultas concedi Legatis.

14 Comparatur autem Legatus proconsuli, c. 1. eod. in 6. quare ut iste urbem egressus proconsularibus insignibus uti poterat, l. 1. D. de officio proconsul. ita & hic uti potest insignibus Legatorum propriis. In ingressu in provinciam servabit morem consuetum, ad instar proconsulis, l. Observare D. d. tit.

15 Quantum ad Legatum Missum, quem Nuntium vocant, minor illi est potestas, cum talis non absolvat excommunicatum ob percussionem Clerici, nisi in sua provincia, & quidem subditum, non alienum, d. c. pen. h. tit. Nisi haec potestas illi sit concessa à Pontifice, veluti si cum potestate Legati de latere mittatur; tunc enim omnia posse videtur, quae

Legatus de latere: ut etiam beneficia conferre possit, concurrente cum ordinariis; cum ut non interest, quis sit proconsul, an proconsulari potestate praeditus, l. 1. D. de tutor. & curat. datis &c. ita nec quis sit Legatus de latere, an Legatus simpl. x, cum illa potestate.

Finitur Legati potestas lapsu temporis ap- 16 positi. Revocatione, etiam tacita, ut quando negotium alteri committitur, c. 2. h. tit. Morte Legati, quia est personalis; non item morte Pontificis constituentis, cum habeatur loco ordinarii, c. 2. eod. in 6. Cessat & Legati auctoritas, praesente Pontifice & Legato majori, c. Volentes 8. h. tit. credit enim minor Magistratus maiori. Denique egrediendo provinciam animo non redeundi, l. 3. in princ. D. de off. Praesidis. Videatur Glossa in c. 3. V. finitur eod. in 6. Finita autem legatione finiuntur & mandata Legati, re integra, nisi quod statuta ab eo sunt perpetua, c. fin. hoc tit.

TITULUS XXXI.

De Officio Iudicis ordinarium.

SUMMARIUM.

1. Iudex ordinarius quis?
2. Qui ordinariam potestatem exercent.
3. Officium Episcopi in quibus consistat.
4. Ad legem dicecesanam qua pertinere dicantur.
5. Qua ad legem iurisdictionis.
6. Episcopus inferiorum sententias non intrinquit.
7. Quatenus in mores laicorum animadvertat.
8. Vacanti Ecclesia providet de economo.
9. Episcopi est predicare, confessiones audire.
10. In exemptis iurisdictionem non exercent.
11. Iurisdictionis Archiepiscopi quatenus se extendat.
12. Summus Pont. omnium iudex est ordinarius.

Ordinarius est, qui propriam exercet iurisdictionem, competentem sibi ratione dignitatis, ex lege, canone, consuetudine, c. duo 9. h. tit. In quo distinguitur à delegato, qui fungitur vice delegantis.

Ordinariam potestatem per totum orbem habet Rom. Pontifex: Episcopi, Decani, alique Praelati tantum in parte sibi commissa Legatum Apostolicum inter ordinarios computari scriptum, c. 2. de off. legati in 6. Pato-

Parochialis Ecclesie Rector etsi vocetur Prælarus in *c. Tua inf. de clerico agros. potestatem tamen iudicis non habet, nec ullum forum contentiosum, Unde non excommunicat, nisi hoc ei tribuerit consuetudo; quomodo accipiendum c. 3. h. t.*

3 Consistit officium Episcopi in duabus legibus, quibus iura Episcopalia concluduntur de quibus *c. conquirentes 16. & Gl. in c. Dilectus 28. h. t.* quarum altera jurisdictionis, altera di-
4 cesana dicitur. * Ad hanc spectat convocare Synodum: in signum reverentie & obedientie, & in honorem Cathedre recipere duos solidos, qui veniunt nomine Cathedralici, qua de re textus & Gl. X. q. 13. Canoniam item portionem mortuorum & decimationum, procuraciones moderatas pro locorum facultatibus ex causa visitationis exigere, *d. c. 16. modò ipse Episcopus visitet, nam alias nihil debent qui visitantur, sed visitanti nomine Episcopi tenentur providere de victualibus c. 6. eod. in 6. qua de re plurib. infra ad r. de censib. petere subsidium moderatum ex manifesta & rationabili causa, d. c. 16. in fine, scilicet Episcopus sit gravatus, si tenues sint redditus, si negotia publica ita postulent, Abbas d. c. 16. & Gl. in d. c. Dilectus 18. & can. 1. X. q. 3. Hostiensis hic vers. sunt autem, De hac lege dicecæsa vide Ren. Choppinum de sacra Policia lib. 2. c. 7.*

5 Ad legem jurisdictionis spectat, audire causas suorum, non tantum Clericorum, sed & laicorum, quatenus ad Ecclesiam pertinet eorum cognitio: de moribus & statu subditorum inquirere. Cui rei Prælati ponentes impedimentum, constringendo suos subditos, per juratas promissiones, obligationes, sententias, ne superiori inquirenti pateant, aut statum Ecclesie patefaciant, sunt condignè castigandi, *d. c. 4. eod. in 6. c. 1. h. t.* Corrigit, reformare, remota appellatione: non obstante consuetudine, qua illam indulget, ne impediatur morum correctio, nisi excedatur forma correctionis, *c. irrefragabili 13. h. t.* sicut nec obstante consuetudine, qua excessus Canonicoꝝ corriguntur à Capitulo, prohibebitur eos corrigere, si ad Episcopi iussionem intra terminum ab eo præfixum non corrigantur. Quem novit secretò reum alicujus criminis, non nominatim, sed in genere arguet,

auctorem etiam excommunicabit, *c. 2. h. t.* ne alias notet infamiam eum, qui publicè habetur bonæ famæ.

Speciat enim ad officium Episcopi instituire, destituere, absolvere, etiam alii mandate absolutionem, *c. fin. h. t.* Non tamen inferiorum sententias censurasve infringet, aut relaxabit, *c. 3. eod.* Sic à Decano excommunicatum Canonicum, ab Abbate incarcerationum Monachum non solvit: multò minus excommunicatum à Defuncto delegato Papæ: nam hoc solius est Papæ, aut successoris ejus, *c. Pastoralis 11. g. 1. h. t.* Vitabit & alibi excommunicatum, *c. ad reprimendam 8. h. t.* Absolutum per desidiam vel malitiam delegati, si in peccato perseveret, potest in excommunicationis sententiam revocare, *c. Significavit 6. h. t.* ne foveantur delicta, Uti & potest absolutionem in Pontificis, quam videt subreptitiam, rejicere, *c. ex parte 5. hoc titulo*

Advertit quoque in mores laicorum, & de criminibus eorum cognoscit, quatenus ad forum eius pertinet, uti adulterium, hæresis, usura, & alia. Quæ si ita sint gravia ut sufficienter nequeant puniri per censuras Ecclesiasticas, cum gladio non utatur Ecclesia, *can. inter XXXIII. q. 2.* Invocabit brachium secularare, *c. 1. h. t.* Quod & invocatur in defensionem Ecclesiarum & pauperum, contra divites & potentiores, si opprimantur, *can. 2. 3. pen. XXIII. q. 3.*

Incumbit & Episcopo vacanti diutius Ecclesie, etiam patronatæ, providere de Oeconomo, *c. 4. h. t.* Ipse autem prohibetur bona dignitatum, personarum, Ecclesiarum vacantium occupare: quorum fructus sunt reservandi futuro successori, nisi aliter ex speciali privilegio aut consuetudine obtineat, *c. fin. eod. in 6.*

Incumbit item Episcopo munus prædicandi, confessiones audiendi; quod tamen subplet per personas idoneas substitutas, *c. inter cetera 15. h. t.* in ea parte præcipue, ubi est diversum idioma: ubi etiam permissum constituere vicarium Pontificem, *l. Quoniam 14. in fine.* Præcipitur autem Episcopo in casibus, quibus imponenda venit pœna, caveat à questu pecuniæ, aut alio gravamine, *d. c. Irrefragabili 13. in fine.*

10 In exemptos, vel Pontificio indulto vel concessione, non exercet Episcopus ordinariam jurisdictionem: uti nec in Monachos, cum iustitiam correctioni sui Superioris, *can. Abbas 16. XVIII. qu. 2.* nisi extra monasterium delinquant, tunc enim ab Episcopo tamquam Sedis Apostolicæ legato puniri possunt. *Trid. Sess. 6. c. 3. de reform.* aut nisi Prælati correctionem negligant, *c. Quanto 7. h. t.* Ne tamen exemptos hac via liberius delinquere contingat, concessum Episcopis non tamquam Ordinariis, sed delegatis Apostolicæ Sedis, visitare loca exempta, emendare, corrigere, *Trid. Sess. 21. c. 8. de reform.*

11 Archiepiscopi in suos subditos exercent ordinariam quidem jurisdictionem, atque ita in sua diocesi; ad quos & spectat consecrare Suffraganeos aut eorum consecrationem ex causa alteri committere, *c. Quod sedem 10. h. t.* In totam verò provinciam ordinariam potestatem non exercet Archiepiscopus, nec corrigit subditos suorum Suffraganeorum, cum in eos nihil juris prætere posse, nisi ut eorum negligentiam suppliat, vel causa per appellationem ad eum sit devoluta, vel aliud privilegio aut consuetudine fuerit inductum *can. Conguastus IX. q. 3.* Datur hoc Episcopis, ut in quolibet loco suæ diocesis non exempto sedere possint pro tribunali, *c. 7. eod. in 6.*

12 Summus Pontifex etiam immediatè & in prima instantia omnium causarum cognoscit, *can. Salvo IX. qu. 3.* cum sit omnium Judex ordinarius: communicavit enim tantum cum aliis potestatem, non etiam sibi eam ademit.

TITULUS XXXIII.

De Officio Judicis.

SUMMARIUM.

1. Judicis officium nobile & mercenarium.
2. Judicis est componere & decidere lites.
3. An obligetur imponere poenam lege præscriptam.
4. Diminutio poenæ non permessa judici.
5. An diminui vel remitti poena per Principem possit.
6. Iudex in judicando sequetur allegata & probata.

7. An iis rejectis possit sequi propriam scientiam & conscientiam?

Pest tradita, quæ sunt Judicum in specie, & subijciuntur quæ sunt officii iudicum in genere. Ea vel spectant ipsam iudicium, vel extra illud fiunt. Iuri item sunt adstricta, & actioni subserviunt qualia dicuntur spectare ad officium iudicis mercenarium: vel eo sunt soluta, quippe iudicis arbitrio relicta, ex æquitate decidenda, cessante actione, qualia spectant ad nobile officium iudicis, quale pro actione dicitur proponi, *c. 2. h. t.* ut quando restitutio in integrum principaliter postulat. Spectat eadem cautio damni inf. tti: uti & supplere ea, quæ desunt Advocatis partium, quatenus juris sunt: nam ea, quæ sunt facti, non supplet iudex, ut traditur *tit. Cod. de qua desunt Advoc. partium, &c.* Advocatum dare parti, quæ illum habere non potest: qui licet fuerit iudicis domesticus, non videtur tamen ideò recusandus ut suspectus, *c. 1. h. t.* Potest etiam iudex cogere Advocatum gratis præstare patrocinium: si pars in extrema sit necessitate, quia tum denegare patrocinium est quasi occidere, Felio, *d. c. 1. h. t.*

Præcipuum officium iudicis est, lites componere, cum verecundæ cogitationis sit, eas execrari, *l. item. 24. in fine princ. D. de alienat. jud. mutandi: aus. facta.* Si nequeat componere causam audire utrumque, auditam examinare, & secundum æquitatem Canonibus, legibus, consuetudini consonam determinare. A quibus non recedet, cum, ut habetur *can. in istis dist. 4.* non liceat iudici de legibus iudicare sed secundum ipsas: & *can. Summopere 70. XI. q. 3.* divina & humana lex resolvatur, & secundum quod ibi constitutum est sententia proferatur. Determinare, inquam, quam citissimè, id est intra triennium, uti decisum legibus civilibus, & sequuntur Canones, ut dicitur *infra tit. de iudicis.*

Quæritur hic, an obligetur iudex ad imponendam poenam lege præscriptam? R. Possit videri, non teneri, quod leges poenales non tam contineant verba præceptiva, respectu iudicum, quam potius reorum: imò Ecclesia sanguinis reos defendat, *can. Reos, 7. XXIII. q. 5.* & pro iis intercedendum esse passim habeant sancti Patres, ut videre est *ex can. 1. & seqq.*

M

XXXIII.